חידושי הרי"מ על התורה — שלח

שלח לך כו'. פי' רש"י לדעתך כו' אם תרצה שלח. קשה דכל מקום שאמור לשון כזה הוא מצוה ובזה"ק פי' לך להנאתך. אם יוכל לכנוס כו'. ופי' אם יש כו' עץ אילנא דחיי ותמן לא הווי אלא הג"ע דארעא כו'. ואינו מובן וגוף הענין פלא למה שליחות המרגלים. וגם אח"כ ליעזר שלח. וכן יהושע וגם יסתער לב אדם אנשים כאלו אשר העיד הש"י עליהם שהם צדיקים וראשי ב"י ואשר דיבר השי"ת עמהם פנים בפנים איך ובמה נכשלו. ובזה"ק פי' דבמדברא זכין למהוי ראשין ובא"י כו' ע"ש. ועדיין יפלא שבשביל כבוד ח"ו קשה לומר זה על קדושים כאלו וגם מה עצה הי' וגם הלא נראה שהוצרך משה להתפלל על יהושע מעצת מרגלים. וכלב להשתטח על ק"א שינצל. והלא הבחירה ביד אדם. מזה נראה בעליל שהי' דבר גדול וקשה לנטות לטוב. ובכ' וילכו ויבואו מקיש הליכה לביאה שגם הליכתם בעצה רעה. והלא רגע קודם העידה תורה שהיו צדיקים. ופי' מהר"ל בג"א שע"י מיעוט האמונה שבקהל שאמרו נשלחה כו' ונעשה שלוחם כמותם זה גרם להם שמיד נהפכו כשקבלו השליחות ע"ש. ויפלא א"כ מה פשעם. אולם יובן עפ"י המדרש הכנסת עצמך לזירא או ניצוח או נוצח ע"ש. כי באמת אותם שהם ראשי ב"י או שהם יכולים בנטיותם לטוב להטות לב כל ישראל לטוב. וכמ"ש הרמב"ם על מלכי ב"י על הסרת לבו הקפידה שלבו לב כל ישראל ע"ש. או להיפך באם אינו חזק באמונתו ואינו פועל להטות לבם הם מטים לבו לדרכם ומפילים אותו ממדריגתו וזהו שכ' בפ' בהעלתך מאין בשר כו' לא אוכל כו' לשאת כו'. כמ"ש בזה"ק כשהי' תלוים כולם בו הי' פגם שלהם גדול מאד שהי' נוגע ח"ו גם לו. ולכך אמר ואל אראה כו' ולזאה ציוה הש"י אספה כו' ע' איש כו' ע"ש. וכן בר' אליעזר בן ערך אמשיך בתרייהו וקרא בספרא החרש הי' לבם. שמזה בא לו שלא הי' יכול לפעול אצלם. וממילא אמשיך בתרייהו. והנה אם הי' משה רבינו ע"ה ודור המדבר באי הארץ בוודאי שהי' מתוקן העולם כמו שיהי' לעתיד בלע כו' ורוח כו' אעביר כו' שהרי על גזירה זו אמר הכתוב וישא ידו כו' ולזרותם בארצות שלולי כן לא הי' גלות כלל וע"כ הי' תיקון הגמור. א"כ אינו חידוש שכמו שאה"ר יציר כפיו של הקב"ה נתעצם סט"א להחטיאו לאשר הי' העת להעבירו לגמרי וכן בשעת נתינת הלוחות למשה שג"כ הי' העת חירות כו' כן ממש בשליחות זה שאלו הצליחו הי' התיקון הכולל להעביר כו' ואין חידוש שנתעצמו סט"א נגדם בכל היכולת להחטיאן עבור חיותן. והנה ענין דור המדבר הי' הניסים והנפלאות נגלים שלא הי' באפשרי להכחיש עין בעין כו' וענך כו' וזה נק' שמש שהאור זורח בתוקף עצום אולם עיקר המכוון של הבריאה כמו שהוא עוה"ז שטמור ונעלם כבוד הש"י ואעפ"כ בחוזק. האמונה מאירה בלב ישראל כאלו הי' נגלה וזה נק' לילה וירח שע"ש מדת מלכותו ית"ש שאחר כל הסתרות וצמצומים מאיר כיתרון האור כו'. וזהו שאמר בירושלמי אמונת זה ס' זרעים שמאמין בחי העולמים וזורע ע"ש לכאורה אדרבה. אולם הפי' כנ"ל שעושה פעולת הטבע לזרוע ואעפ"כ איננו נופל כלל מאמונתו זה נק' אמונה שמאמין בחי העולמים שעולם נק' ע"ש העלם אלקותו ית"ש וזה ההעלם הוא קיומו שאינו בטל במציאות אם הי' הקב"ה מסלק ההסתר והעלם הזה לא הי' שום דבר. וע"כ נק' חי עולמים שהוא החיות של כל ההעלם כל עולם ועולם כמו שעלה ברצונו ית"ש שהעלם שלו יהי' כך ובזה האופן הן העולם הזה הן העה"ב הן ג"ע וכה"ג וזה מלכותך מכ"ע כו' וזה ענין ארץ י' שהי' תחת יד כנען. ובנ"י יבררו וילבנו גם שיתנהגו עפ"י טבע כי תבואו ונטעתם כו' כמ"ש במדרש שם שלא כמו שהי' במדבר רק ליטע ולזרוע והוא כנ"ל שיעשו פעולות שע"פ טבע ואעפ"כ תהי' האמונה חזקה ומאירה בלב כי הש"י ברא הטבע באופן זה והוא פלא עוד יותר מהניסים איך כל דבר גדול וקטון צבא השמים וצבא הארץ כל מין ומין בע"ח ודצח"מ יש לו אופן והנהגה מיוחדת וסדר שסידר לו הש"י וכשמתנהגים כן מתקן גם עולם העשי' כראוי. אולם מסוכן הדרך שלא יפלו מהאמונה וצריך התחזקות גדול ונסיונות כי כל הסט"א מנגד להקדושה הוא למנוע תיקון העולם העשי'. וזה עצמו ענין טעם שילוח מרגלים שיהי' בדרך פשוט כמנהג עולם עפ"י טבע ואעפ"כ תהי' מאיר בלבם האמונה כנ"ל ודור דיעה שדיבר ה' עמהם פנים בפנים ודבקים בשם הוי' ב"ה ויבואו לארץ יהי' יחוד הוי' ואדני וב' עולמות אתכסי' כו' ואתגלי' כראוי ויעשה תיקון הכולל כראוי. לזאת הוצרכו מרגלים אלו להיות צדיקים היותר גדולים וראשי ב"י וילכו באופן שהוא בחי' רגלים דרגא התחתונה ויאיר בהם בחי' ראש. וז"ש ב"י נשלחה כו' לפנינו ויחפרו כו' כמו באר חפרוה כו'. שבהליכתם בקדושה יקדשו הארץ ויחפרו לפתוח המבוע באר מים חיים שיש בארץ שיהי' מים נובעים כראוי שכל טיפה כו' טפיים עולים כנגדו וע"י מ"ד שלהם וחיזוק אמונתם גם שיעשה פעולת הטבע לרגל את הארץ בזה יפעלו שיהי' מאיר קדושת הארץ שהגם שיבואו לשם פשוטי ב"י ימצאו מים חיים כנ"ל וכמ"ש הקב"ה לאברהם כו' התהלך בארץ כו' שתהי' נוחה לכבוש לבניו ומיד שהלכו נפלו ממדרגתם מלהיות ראשים ונעשים בחי' רגלים והי' ניסיון וז"ש זה"ק הכא זכינו למהוי ראשין והתם לא נזכה למהוי ראשין שנפלו מבחי' זו ולא יוכלו ליחד ולחבר ולתקן בחי' א"י שנעשו פשוטי ב"א והי' אצלם פשוט אם הם נפלו מאמונתם הבהיר כ"ש ב"י שיבואו לשם שלא יתקיימו במדרגתם כראוי ואח"כ כשבאו לשם כו' ונהי בעינינו כחגבים וזה הי' מה שאמרו שנפלו מחיזוק אמונה והיו בעיני עצמם כחגבים וראו את הנפילים כו' שנפלו מה"ש מקדושתם ואפשר גרם זה מ"ש ב"י בשנאת ה' אותנו כו'. ואלו היו עומדים בניסיון ומתחזקים באמונה אף בחושך מאחר שהקב"ה ציוה לבא שמה יהי' איך שיהי' אף לירש גהינם היו מאירין לכל ישראל. וז"ש יהושע וכלב אם חפץ כו' אך בה' אל תמרודו וזה שאמר להם משה רבינו וראיתם היש בה עץ היינו עץ החיים כמ"ש בזה"ק היינו אם יפעלו

בקדושתם שתתקדש א"י בקדושת ג"ע ויהי' שם עץ החיים נטוע לא יצטרכו לנסיונות וגם הוא יבא שמא ואם אין והתחזקתם צריך חיזוק שיהי' נסיונות. ועיקר החסרון הי' שהיו חסירין חיזוק אצל עצמן שגם שיושבין בחושך ה' אור להם וזה שאמר ת"י כד חמ' ענוותנותי' דיהושע ברכי' יה יושיעך היינו שנק' הושע שתמיד בחי' תפילה שיושיע ה' קרא לנהורא חיוורא כו' אל דמי לך כו' לא ימיש כו' והי' עלול כאן ח"ו והי' צריך כאן עדות דקדושה שיהי' לבו בטוח בה' שוודאי יהושע לא דרך בקשה וזה שאמר יהושע כנ"ל:

ולקחתם מפרי כו' אם הי' כראוי הי' זה כהבאת ביכורים שהוא הראשית מפרי הארץ שבאו ליד ישראל שיתקדש שמו ית' ויתהלל קודש הילולים על פרי הארץ. והי' תלוי בראות עיניהם. לתקן חטא חוה ויצמח כו' נחמד למראה ולמאכל טוב ועץ החיים ועה"ד והיא ראתה טוב למאכל ותאוה לעינים. ונחמד להשכיל. ובוודאי הי' עיקר השינוי תאוה לעינים וחמדה להשכיל וזה עירוב טו"ר. וע"ז הראי' ותקח מפריו כו'. ותפקחנה כו' בהבלים דהאי עלמא. והמרגלים היו מתקנים (בראות) בראייתם וז"ש הטובה היא אם רעה היינו בירור לא תערובות טו"ר וגם אם רעה יראו הטובה כמו שבאמת כן. וכן אם כזה יראו השמינה הוא שכן האמת שיכניסו עין טובה בארץ. כוס של ברכה צריך ליתן עיניו בו ודוד ע"ה נק' טוב ראי. יראיך יראוני וישמחו. וטוב עין יבורך יברך. וכשהיו מתחזקים באמונה והיו רואים אה"ק בעין טובה היו מבינים כי מה שהיו מתים הגדולים הי' לטובה שיהיו טרודים כו'. וכן הכל אף מה שנפלו ממדרגתם הוא ניסיון לטובה. והיו לוקחים באופן זה מפרי הארץ הי' כמ"ש ימי בכורי כו' שנאמר בו ושמחת בכל הטוב והקריאה שבח אשר נתת כו' זבת חלב ודבש. ומשה רבינו אמר להם בלשון דמשתמע לב'. שהי' ניסיון עבור שאמרו ב"י נשלחה כו'. ואעפ"כ הי' בידם לעמוד בניסיון והי' תיקון הכולל. ולכך עמדו נגד זה אחימן ש' ותלמי שרשי ק' של קנאה תאוה וכבוד שמעניקים חמה. ומסתירים כל גלגל חמה דכ' השמים מספרים ונק' ענקים נפילים רפאים ענקים גאות נפילים שפלים ע"י זנות כדכ' נפל אשת (אפשר ראיתי זה באיזה ספר) אחימן כו' בל חזו שמש שמעניקי' חמה כו' וע"י יראה נפלו מקדושתם ועומדים כנגד ראי' דקדושה שהן ר"ת של ג' של בלעם עין כו' נפש כו' רוח כו' והיפך ת' של אאע"ה וזהו שנשתטח כלב על ק"א להנצל שיעמדו כנגד הענקים כי א"א האדם הגדול בענקים כמ"ש רש"י על קריית ארבע ב' הפירושים זלע"ז וע"י שלא נתחזקו באמונה הי' רואין שלא כראוי שמה שמתו הגדולים אוכלת כו' וכן מה שנפלו ממדרגת' להיות כחגבים בעיניהם לא תלוהו בנסיון לטובה שאעפ"כ יתחזקו רק שקשה לעמוד בקדושה שם והי' עצתם שישאר הנהגת ישראל כמו במדבר:

האר"י ז"ל כתב תמוז ואב בחי' עין ימין דרחל. אב כו'. ע"ש במ"ח. והלא כ' בזהר הקדוש דנק' עלמתא שפירתא דל"ל עיינין והוא השם ב"ה כשהוא בלי ניקוד. אולם הוא כנ"ל כוס של ברכה שנותן עיניו בו והם שנקראו עיני העדה שלח אותם ער"ח תמוז שיתנו עיניהם הטובה בא"י ויתקנו בב' חדשים אלו שהן עינים של כל ישראל וגרמו בכי בעיניהם ועיצבון היפך השמחה שכ' בביכורים. וקילקול העינים כי החן בעינים מצא חן בעיניו וחן מקום על יושביו וכשאבד ארץ ישראל החן בעיניהם נגזר שלא יבואו וגלות כו'. ולע"ד פי' מה שכ' בזוה"ק ד' ק"ס. ר"ש אמר אלמלא הוו עיילין ישראל לארעא באומנא דלישנא בישא. לא הוו קאים עלמא רגעא חד מאן כו' נחש כו' ע"ש אינו מובן כלל ע"ש במק"מ. וי"ל כמו מוציא ש"ר שג"כ אבדה החן אשה על בעל' בעיניו. ואעפ"כ אמרה תורה לא יוכל שלחה. וע"כ ידור עמה. והי' ראוי שגם בחן מקום שיבואו לארץ ע"כ כנ"ל. ע"ז תירץ דאם הי' נכנסין באופן זה שלא הי' מתוקן והי' נשאר בהם דבוק חטא לה"ר והוא הזוהמא דאטיל נחש. לא הוי קיימא עלמא כלל וניתקן שיפלו פגריהם במדבר ויתמו ויתוקן החטא שיהיו בניהם הדביקים בה' יתברך:

כ' בפרשת ציצית לתקן חטא מרגלים ולא תתורו פי' רש"י לבא ועינא ב' מרגלים והי' חטא שהגם שי' נשיאים עיני העדה אמרו כן הי' ראוי לבני ישראל שלא לתור אחריה' והוא ללמד לכללות ישראל שהגם שיהי' נביאי שקר או מנהיגים כירבעם ושאר גדולי'. ויראו שנוטי' מדרך השי"ת לפי פשוט. לא ישמעו להם כלל. ואפשר יהי' עוד נסיונות כאלו קודם הגאולה. וציצית מתקן העיני' וראית' כו' מביא זכרון גם כתוב לא תתורו כו' לבבכם כו' עיניכם כו' אשר זונים אחריה'. א"כ שכבר מקולקל לב ועינים מה נשאר באדם שלא יתורו אחריה'. זה הבטחת השי"ת שנשאר בכל נפש מישראל ניצוץ קדוש שיוכל להתגבר ולתקן שלא לשמוע ללב ועין. כמו המעשה זה שנדמה לו הד' ציצית כעדים כבר הי' סמוך לשאול תחתית והי' ערום ובאו ד' ציצית והצילוהו לכך אמר שכ' בהם אני ה' ב' פעמי' היינו שבא מן יציאת מצרים ביד חזקה לענין להיות לך לאלקים מתעורר כל הניסים ונפלאות מיציאת מצריים לסיוע ועזר לאדם שרוצה לעבוד השי"ת:

ציצית הוא על שנתעטף הקב"ה והבהיק זיו הדרו הוא ע"פ יהי אור מעשיה' של צדיקי' שזה הי' הרצון ובציצית יריאיו המיחלים לחסדו לבן ותכלת עיני ה' שיודעין שאין כלום רק בחסד ה' ית' מאירין לו עיני ה' דכתיב עין בעין כו' ונק' על ב' ההסתכלות ציצית והוא ההסתכלות על ענין מיוחד בצימצום הראי' כמו מציץ מן החרכים והוא הצימצום הא' יהי אור מעשה צדיקים שיוטבו בעיניו. והוא אור התורה והוא עיטוף שע"י כן הבהיק כו' ונגנז לצדיקים לעתיד לבא אור זרוע וגדול תמיד. ובכל יום מאיר אור של אברהם אבינו ע"ה שאמר הכ' עד מתי כו' באפילה תבא האורה וזכה ע"ש אם מחוט כו' לציצית ותכלת גם האדם מתעטף כולו באותו האור: